

A 1: Mezinárodní charta geografického vzdělávání

Sylabus:

1. CO je - Mezinárodní geografická unie (IGU)?
2. Založení Mezinárodní charty pro geografické vzdělávání komisí pro geografické vzdělávání (součást IGI)
 - 2.1. Důvod vzniku charty?
 - 2.2. Poslání charty?
3. Obsah charty
4. Klíčové informace a oblasti charty
 - 4.1. Principy
 - 4.2. Otázky a koncepty školské geografie
 - 4.3. Vzdělávací význam geografie
 - 4.4. Obsahy a koncepty geografického vzdělávání

1) Mezinárodní geografická unie (IGU) byla založena v roce 1922.

Cílem Unie je podporovat studium geografických problémů, iniciovat a koordinovat geografický výzkum vyžadující mezinárodní spolupráci, podporovat diskusi odborných problémů a publikaci výsledků výzkumu, umožnit geografům pracovat v mezinárodních organizacích, podporovat sběr a šíření geografických dat, podporovat mezinárodní standardizaci metod, názvosloví a symbolů užívaných v geografii a organizovat vhodné formy pro mezinárodní spolupráci s cílem zvýšit kvalitu studia i kvalitu aplikovaných geografických výzkumů. (DRBOHLAV D.1996)

2) Významným počinem *Komise pro geografické vzdělávání* byla formulace **Mezinárodní charty pro geografické vzdělávání**

Charta byla schválena v roce 1992 na kongresu ve Washingtonu.

Smyslem charty je **upozornit na vzdělávací význam geografie** a na její ničím nezastupitelný přínos pro výchovu občanů odpovědných za budoucí svět.

V roce 2001 vyšla její aktualizovaná verze, kterou můžete nalézt na adrese: <http://www.igu-cge.org/top.htm>. Tato verze je zde přístupná laické a odborné veřejnosti k diskusi a charta je proto stále **živým** a dále se vyvíjejícím **dokumentem**. (Kühnllová, H.: Vybrané kapitoly z didaktiky geografie. 1. vyd. Praha, UK 1997.)

2.1. Charta vznikla v reakci na kritiku vzdělávací odborníků z jiných oborů, kteří nařkli nové koncepte výuky zeměpisu z obsahového vykrádání jejich oborů. Cílem je proto především obhajoba postavení geografie na vědeckém poli a zdůraznění jejich specifik. Posláním geografie je **zastřešovat** znalosti z ostatních oborů v návaznosti na jejich praktickou aplikaci a projevy v krajinné sféře. Geografie se překrývá s ostatními obory právě v rámci krajinné sféry, jejím předmětem však již není zkoumat konkrétní prvky a složky po úzce odborné stránce. Např. geografie se zabývá rozložením světové flóry a fauny a základě podnebných pásů, ale již se nezabývá fyzikálními specifiky přenosu slunečního záření, jeho skladbou a jejími důsledky, na nichž je vymezení těchto pásů závislé, a také již odborně neřeší biologické aspekty zdejší flóry a fauny.

2.2. Jedním ze základních posláních Charty upozornění na skutečnost, že **objekt studia geografie je na celém světě stejný (krajinná sféra)** a liší se pouze způsob její výuky, tj. použité metody a formy. Tato skutečnost dává dobrou možnost mezinárodního rozvoje geografického vzdělávání a předávání jednotlivých zásadních poznatků a zkušeností. Charta se snaží, aby **geografie** byla vnímána jako předmět, který **systematicky uspořádává poznatky** z krajinné sféry a **zdůrazňuje** jejich vzájemnou **provázanost**.

V rámci reformy výuky geografie **se Charta snaží o podporu mezipředmětových vazeb**, především v oblasti environmentální výchovy a důrazem na **ovlivňování hodnot, postojů a chování** člověka. Také

klade velký důraz na aplikaci geografie do praxe již v rámci vzdělávání (např. práce v terénu a řešení konkrétních problémů). Např:

A. Místo poučování o správnosti třídění odpadů, mají žáci za úkol po určitou dobu doma pečlivě třídít odpadky a z výsledků se pak dělají v hodině zeměpisu závěry.

B. Místo pouček o chování v přírodě byl připraven „projekt“ zarámovaný do výletu k jezeru, kde třída loví ryby (Kanada). V našich podmínkách je možnost, návštěva ekofarmy, farmu s koňmi atd.

C. Místo výkladu o tom, jak by mělo vypadat životní prostředí v našem městě, dostávají žáci projektový úkol, v němž nejen hodnotí prostředí v místě bydliště, ale také navrhují změny nebo se rozhodují pro jedno z navržených alternativních řešení a svůj názor obhajují.

D. Místo celkem neúčinného poučování žáků o potřebě chápat spoluobčany jiného etnika by těžiště poznávání mělo spočívat v seznamování s historií, mentalitou a chováním romského obyvatelstva, které jsou jejich přirozeností a jsou proto jen těžko ovlivnitelným základem jejich nepřizpůsobivosti v naší společnosti asi nezabrání konfliktům, ale mělo by uchránit mládež před nenávisí a rasismem.

3. Obsah charty:

1. Předmluva – cíle charty

2. Výzvy a odpovědi – důraz na všeobecnou deklaraci lidských práv

Výsledky řešení hlavních světových otázek a problému kterým čelí naše Země ,vyžaduje plné nasazení(úsilí) lidí všech generací. Všechny hlavní světové otázky mají silnou geografickou dimenzi(podtext): jako např.

population dynamics, food and hunger, urbanization, socio-economic disparities, illiteracy, poverty, unemployment, refugees and stateless persons, violation of human rights, disease, natural disasters, toxic and nuclear waste, climatic change, atmospheric pollution, water pollution, ozone holes, limits of resources, limits to growth, land use, ethnic conflict, war, regionalism, nationalism and globalization on "Spaceship Earth".

Tzn. geografie umožňuje pochopit svět v souvislostech

3. Otázky a koncepty školské geografie – Geografie se soustředí uje na vztahy mezi člověkem a prostředím v kontextu specifických míst a regionu světa.

hlavní koncepty geogr. studia jsou:

- Poloha a rozmístění
- Místo a prostor
- Vztahy mezi člověkem a prostředím
- Prostorové interakce
- Region

4. Vzdělávací význam geografie(příspěvek geografie k vzdělávání) – vědomosti, dovednosti, postoje

5. Obsahy a koncepty geografického vzdělávání – dva hlavní principy – regionální a tématické studium (regionální – zahrnuje místní krajinu, státy, světadíly, tématické je založeno na 3 přístupech – systematický, problémově orientovaný, systémový)

6. Realizace výuky geografie – principy a strategie (dovednosti, vědomosti, časové rozvržení výuky, učební pomůcky atd.)

7. Výzkum v didaktice geografie

8. Mezinárodní spolupráce

9. Závěrečné prohlášení

4. Klíčové informace a oblasti charty: http://www.igu-cge.org/charters_1.htm

4.1. Principy, o něž se charta opírá: Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv, ústavní listiny UNESCO, Konvence práv dětí, doporučení UNESCO pro výchovu k mezinárodnímu porozumění, spolupráci a míru a také mnoho národních dokumentů o geografickém vzdělávání.

4.2. Otázky a koncepty školské geografie – geografie je předmět, který se snaží charakterizovat různá území včetně rozmístění lidí, jevu a událostí. Studuje tedy interakce mezi člověkem a prostředím v různých podmínkách. Charakteristická je pak především její obsahová a metodická šíře, přejímání poznatků různých oborů přírodních a sociálních věd a její zájem na budoucím utváření vztahu mezi lidmi a prostředím.

Pro pochopení geografie je nutné se naučit klást geografické otázky, např.:

Kde to je?	Co je to?
Jaké to je?	Kde je to?
Proč je to tam?	Proč to tam je?
Jak to vzniklo?	Jak to vzniklo?
Jaký to má vliv?	Jak to funguje?
Jak by to mělo být uzpůsobeno vzájemnému užítku člověka a přírody?	Co se s tím může/musí/ nesmí dělat?

Odpovědi na tyto otázky popisují a vysvětlují polohu, situaci, vzájemné působení, územní rozmístění a diferenciaci jevů na Zemi. Vysvětlení soudobé situace vychází jak ze znalosti historie, tak z přítomnosti. Poznání vývojových trendů pak umožňuje pohled do budoucnosti. Odtud pak vycházejí klíčové koncepty geografického vzdělávání, které jsou: poloha a rozšíření, místo a prostor, vztahy mezi člověkem a prostředím, prostorové interakce a region.

4.3. Vzdělávací význam geografie – geografie má velký význam nejen pro vzdělávání jednotlivců, ale také v rámci mezinárodní a environmentální výchovy občanů. Znalosti, dovednosti a postoje tvoří ve vzdělávacím procesu celek, je třeba je rozčlenit do tří cílových skupin:

A. Vědomosti a pochopení:

- Umět zařadit národní i mezinárodní události do regionálně geografického rámce a chápat základní územní vztahy.
- Znat nejdůležitější přírodní systémy na Zemi (reliéf, pudy, vodstvo, klima, vegetaci) a chápat vnitřní a vnější vztahy ekosystému.
- Znat nejdůležitější socioekonomické systémy (zemědělství, sídla, dopravu, průmysl, obchod, energie, obyvatelstvo atd.) jednak za účelem pochopení vlivu přírodních podmínek na činnost člověka a jednak za účelem pochopení vzniku rozdílných kulturních, náboženských, technických, hospodářských, politických a rozmanitých ekologických systému.
- Seznámit se se životem různých národů a společností žijících na Zemi a ocenit kulturní bohatství lidstva.
- Rozumět strukturám a procesům ve vlastní zemi a místní, regionu jako prostoru denního života.
- Chápat výzvy i šance týkající se globálních problémů lidstva.

B. Dovednosti:

- Využívat slovních, obrazových, kvantitativních a symbolických zdrojů geografických informací (texty, obrázky, grafy, tabulky, schémata, mapy).
- Umet aplikovat metody pozorování, mapování v terénu, rozhovor, interpretace druhotných zdrojů a statistických podkladů.
- Využívat vlastních komunikativních, intelektuálních, praktických a sociálních dovedností k zodpovězení různých geografických otázek místního, národního i mezinárodního charakteru.

C. Tyto aktivní způsoby poznávání umožňují:

- klást si otázky a objevovat problémy,
- sbírat a třídit informace,
- zpracovávat, interpretovat a hodnotit data,
- generalizovat,
- dopracovat se k určitým pravidelnostem,
- pravidelnosti aplikovat,
- vytvářet si vlastní názory,
- formulovat vlastní hodnocení,
- řešit problémy,
- umet spolupracovat při skupinové práci,
- v jednání uplatňovat vlastní názory a postoje.

D. Výuka geografie by měla vést:

- k zájmu o prostředí v němž žijí i o mnohotvárnosti přírodních a kulturních jevu na Zemi,
- k schopnosti ocenit krásu přírody i rozmanitost podmínek života lidí na Zemi,
- k pocitu odpovědnosti za zachování životního prostředí pro budoucí generace,
- k chápání významu hodnot a postojů člověka v procesu rozhodování,
- k ochotě přiměřeně uplatňovat své geografické vědomosti a dovednosti v zaměstnání a osobním i ve veřejném životě.
- k respektování rovnoprávnosti všech lidí,
- k angažování při řešení místních, regionálních, národních i mezinárodních problému podle Všeobecné deklarace lidských práv.

4.4. Obsahy a koncepty geografického vzdělávání – geografické vzdělávání stojí na dvou hlavních principech. Na regionálním a tematickém studiu. Důležitá je možnost výběru.

- A) regionální studium – má být zaměřeno na následující oblasti: obec, místní oblast, vlastní země a světadíl, ostatní země a světadíly, svět a globální struktury. A stojí na principech vyváženosti, motivace, různost měřítek, rozmanitost, význam pro život a odpovědnost.
- B) tématické studium – má mít regionální základ a následně pak uplatňuje tři přístupy. Systematický, kam spadají dílčí disciplíny fyzické a sociální geografie, problémově orientovaný, kam se řadí různé aktuální problémy všeho významu a systémový, jež vyděluje přírodní, sociální a ekologické systémy.

Realizace výuky geografie – zde jsou rozpracovány jednotlivé principy a strategie, kterých se musíme držet. Jmenovitě jimi jsou: odborní učitelé a odpovídajícími vědomostmi, dovednostmi, hodnoty a postoji, geografii nutno chápat jako samostatný předmět, který je pro všechny mající určité povinnosti a kontinuita výuky, časové rozvržení a učební pomůcky, není opomenuto, že má být výuka realizována na všech stupních škol a případně i v dalším vzdělávání dospělých.

Výzkum v didaktice geografie – je důležitou součástí geografie a pomáhá ji rozvíjet. Může jít o základní výzkum, zaměřen na tvorbu teorií či aplikovaný zabývající se otázkami praxe. Každý výzkum má své metody a záleží na druhu zkoumaného problému.

Mezinárodní spolupráce – zdůraznění její důležitosti a spojená potřeba pochopení různých národů. Nutnost dodržování Helsinské dohody vyzývající k výměně informací na všech stupních škol. Celková důležitost mezinárodních výměn ve vzdělávání.

Prohlášení o vzniku charty a zdůraznění faktu, že právě *Mezinárodní charta geografického vzdělávání* by měla být základním dokumentem geografického vzdělání.

Použitá literatura a zdroje:

KÜHNLOVÁ, H.: *Vybrané kapitoly z didaktiky geografie I.*, Karolinum, Praha, 1997, s.55
International Geographical Union, [online], dostupné z: <http://www.igu-cge.org/top.htm>
- informace od Doc. Hoffmana a zpracování Dany Trčkové i Renaty Veselé